

MAGYAR KURIR

A' FELSÉGES CSÁSZÁR ÉS APOSTOLI KIRÁLY KE-
GYELMES ENGEDELMÉBŐL.

Indult Bétsből Kedden October 12-dik napján, 1813-dik esztendőben.

A' tsatázó mezőkről.

Minekutánna az Austriai Cs. Kir. nagy
ármádának fő vezére Feldmarsal Hertzeg
Schwarzenberg, e' folyó October 4-ik nap-
ján a' maga Töplitzi fő hadi szállását meg-
változtatta volna: a' következett napon Fel-
séges Urunk is el ment onnan, és Korn-
motauba ment aita a' hova aelután szeren-
tséssen és kívánt egészségben el is jutott. —
Ezen a' napon *I. Sándor* Orosz Császár Eő
Felsége is oda utazott, ellenben a' Fels.
Prüssziai Király továbbra is Töplitzbe maradt.
Minekelőtte Fels. Urunk ezen városból ki-
indult volna, az említett Felségek azon
napon, mint Fels. Urunk neve napján, Eő
Csász. 's Ap. Királyi Felségének tiszteleté-
re mentek, 's szerentse kívánásokat szemé-
lyesen vitték végbe.

Orosz Generál Benningsen a' 75 ezer
emberből álló 's *Lengyel Ármáda* nevet
viselő, és a' kormánya alatt lévő hadi seregek-
kel együtt, a' Glogaui vidékről Cseh Or-
szágba, nevezetesen Töplitzbe marsirozott,
de ott meg nem telepedett, hanem ármá-
dájának egy jó részét *Eger* felé indította
ki, melly Cseh Országi erős város Franko-
nia határa mellett Prágától 18 mértföld-
nyire fekszik. — A' Castiglionei Hertzeg
Marsal *Augereau* (olv. *Ozsero*), a' mint az
ügy nevezett *Allgemeine Zeitung* Német
Országi közönséges újság levelek hirdetik.

a' vezérlése alatt lévő 75 ezer emberből ál-
ló Fr. tartalék ármárával Septemb. 26-ikán
a' Würtzburgi Nagy Hertzegségből Thurin-
giába Frankóniának a' Szakszóniai Király-
sághoz tartozó tartományába marsirozott.

~~~~~

A' Bajrajti közönséges újság levelek-
nek 23-ik Septembei darabjában követke-
zendő foglalatú Lipsiai tudósítás van beik-
tatva: Tegnap előtt, *úgymond*, a' Fr. 3-
dik szakasz ármárával, a' Páduai Hertzeg
(Fr. Marsal *Arrigh*) ide érkezett, 12, vagy
13 nap alatt igen sok Fr. hadi nép kivált-
képen lovasság jött ide, t. i. Lipsiába Dres-
dából, hogy azon Fr. hadi seregekkel, mel-
lyek *Lützen* és *Markranstadt* között
öszve gyűlnek, magokat öszve tsatólják. —
Lipsiában 30 ezer főből álló katona őrizet
fekszik, a' kik közt sok beteg és tikkadt
katonák vannak, és rész szerént a' Sz. Ta-
más, Péter, és az Universitas templomai-
ban, és a' curiális vagy város házában fe-
kűsznek, de az úttzákon is sokan hever-
nek, a' mellyekben tsak nem szüntelen
fenyő maggal fűstölnek a' ragadó nyava-
lyákuak elhárítottásokra. Tsak nem minden
órában sok katonák jönnek bé a' Grimmai
kapun, a' kik a' város piatzán, a' hol min-
denkor 1000 ember áll vigyázaton, gyűj-
tetnek öszve, és a' Hálai kapun ki marsi-
roznak, a' melly órdalon az ellenség beüt-

ní igyekeznek. A' Svékus és Prusszus hadi nép *Dessau* mellett az *Albis* folyóvízen által ment; a' Prusszus külső vígyázó seregek, Septemb. 21-dik napján *Delitsch*hez közel állottak, melly helység *Lipsiá*hoz *Dessau* felé öt óránál földre fekszik. — A' Lengyelek *Wittenberg* felé vonták el magokat. — *Dréda*bol gyakran kitsapnak az ott lévő Fr. seregek. Utolsó kitsapások szerentsés, de a' szövetséges ármádáranézve nagyon káros vólna, és 5 ágyút, 's 2000 embert vesztett vólna el; ha a' győzedelmeseket hátul nem fogták vólna a' Prusszus hadi seregek, mellyék a' fogságba esteknek nagyobb részét, és egyéhány ágyút vissza is vettek. — A' *Dréda* környéken fekvő helységeknek lakosai csak nem minnyájan kiköltöztek honnyaikból. — *Bautzent* a' Prusszusok elfoglalták. — Septemb. 21-ik napján este *Napoleon* Császár Cseh országból *Dréda*ba vissza ment.

Gerából felső Szakszoniának hajdan nevezetes városából következő módon írtak September 26-ik napján: Tagadhatatlan dolog, hogy *Weizenfels*et és *Naumburg*ot ismét elfoglalták a' Frantziák, és *Altenburghoz* közel állanak, minekutánna *Thielemann* Generál *Zeitzon* és *Altenburgon* keresztül, csak nem *Zwickauig* vissza húzta vólna magát, azért hogy a' Szakszóniai Bányavárosokon azon Országba benyomult Austriai hadi népekkel magát össze kaptólhassa. Az ő hátrálása miatt a' *Gösznítzi* lakosok szenvedtek is valamit. — September 19-ik napján, a' *Löszneri* hegyen számós Frantzia szekereket és katonákat ejtett ez a' Generális fogságba, és már annakelőtte is sok prédát nyert *Hála* vidékén. — September 20-ik napján három regement lovasság ment az ő segítségére. — Azokban a' Szakszóniai városokban, mellyeket a' szövetséges ármádák elfoglaltak, a' Kir. tisztviselőknak megparantsolták, hogy minden közönséges kasszákat adjanak által nékiek.

A' Svétziai Korona hertzegnek *Zerbsti* fő hadi szállásán, következő hadi tudósítás adatott ki a' múlt Septemb. 30-ik napján. Ezen hólnap 27-dikén, *úgymond*, *Groszen Hayntól* vissza kezdette az ellenség magát húzni, és *Misniánál* által is költözött az *Albis* vizén. (A' mint hallatik *Dréda* városát is el akarja hagyni az ellenség. Az elszökött katonák azt erőssítik, hogy az ezen városban lévő hadi magazinumok már meg is égtek, és hogy az ott való bódogtalan lakosok éhelhalással küszködnek).

Prusszus Gen. Lajt. *Tauenzin* leg ottan lovas seregei által úzóbe vétette a' hátráló ellenséget, és sok portázó katonaságot küldött az *Albis* bal partyára. Az ő vezérlése alatt lévő gyalogság a' Generál *Blücher* osztály seregével össze kaptoltatott, kinek fő hadi szállása Septemb. 28-ik napján *Elster*verdában völt. Azon hólnap 25-ik napján Orosz Generál *Benningsen* *Zittauba* megérkezett, 's reményleni lehet, hogy az ellenség ezen három szövetséges corpus által össze szoríttatván kéntelen leszen magát az *Albis* és *Saale* folyóvizek közzé vissza húzni.

Wittenberga városának ostromoltatása még most is hathatósan folytatódik. September 27-ik napját követett éjjel egynehány helyett égett ez a' múzsáknak régi fel szentelt városa, a' várnak tornya a' Congrevi rakéták azt meggyújtván ledűlött. Ez az ölthatatlan tűz a' hova esik mindent megemészt, akár ember, akár állat, akár kő, akár fa épület legyen az. Congrevi rakétának neveztetik, arról az Ánglus Kapitányról, a' ki azt nem régebben feltalálta vala, 's öldöklő találmányáért nagyon is megjutalmaztatott az Ángliai Kormányshéktől. A' *Wittenberga*ba lévő katona őrizet nagy ágyú golyóbisokkal viszonozta az ostromló seregeknek lövéseit, de kevés kárt tett benne, és ha kitsapna is azon erősségből, mivel Prusszus Generál Lajtinant *Bülow* 30 ezer em-

berrel áll azon erősség előtt, semmit sem boldogúlhatna.

Napoleon Császár kemény parantsolatot adott ki az eránt a' maga Generálisainak, hogy akár mennyiben kerüljön *Dessaut* vissza vegyék a' szövetséges seregektől, jól tudván melly hasznos legyen a' Fr. Ármádának azon városnak és az ott Albis folyóvízen épült erős és nevezetes hídnak bírása. Erről a' *Napoleon* Császár parantsolatjáról eleve tudósítatván Pruszus Generál Major *Schulzenheim*, Sept. 27-ik napján onnan önként kiköltözött, és a' híd előtt való töltsékebe és sántzokba telepítette le a' vezérlésére bízott hadi népet. — Svétziai Marsal Gr. *Stedingk* arról tudósítatván, hogy az ellenség azon sántzokba lévő hadi népet nagy erővel igyekezék meg támadni, *Bjornstjerna* Oberstert, 1000 főből álló gyalogsággal, egy-néhány lovasokat és két ágyúkat küldött segítségére, mellyet látván az ellenség, magát a' városba vissza vonta, 's maga után a' kaput bezárta, mellyet a' vitézi tűz által meg hevesített ifjú Svékus katonák fejszékkel bevágni igyekeztenek, de mivel ez a' kapu sok vas pántokkal és szegekkel meg volt erőssítetve, azt bé nem ronthaták, 's az ellenség után bé nem mehettek, és ismét vissza mentek a' híd előtt lévő sántzba. Ekkor a' benn volt ellenség azon kaput felnyitotta, és 3 ágyúból lövöldözött a' Svékus katonákra. Ekkor Oberster *Biørnstierna* megfordult, ágyúiból az ellenségre lövöldözött, és boszszút akart az ellenségen állani, de ez ismét bezárta a' kaput. — Ebben a' rövid tsatázásban a' szövetséges seregektől két tiszt esett el, egy-néhány tiszt és 40 közember megsebesített 3 vagy 4 öletett meg. — Estére ismét kiment az ellenség a' városból, és a' Mulda folyóvízen lévő első hídat meg támadta, mellyet az Oberster *Adlerkreutz* batallionja védelmezett. Ez a' derék hadi tiszt a' hídon által menván az ellenségre

rohant, 's vissza űzte a' városba, a' midőn ismét bezáratott a' kapu.

A' múlt September 26-ik napján, reggeli 9 órákor, Oranienbaum előtt, a' Mulda és Albis folyóvizek közt lévő erdőségben, mintegy 7 vagy 8 ezer főből álló ellenség jelent meg, és mivel a' szövetséges seregeknek előpostjai már akkor visszamentek, az ott készített sántzokra ütni, 's azokat elfoglalni igyekeztek, de ekkor sem boldogúlhattak feltett céljokban. Mivel *Sandels* Generál Lajtnant három batallion gyalogsággal ellenek menván, egy fél óráni messzeségű földre őket vissza verte, a' híd előtt lévő sántzokba való vissza menetelre az alatta vitézkedő hadi seregeknek parantsolatot adott, és azt olly szép rendelkezlőtte, mintha tsak a' fegyverbe gyakorlotta volna azokat. A' lakosoknak állítások szerint 600 embernél több vesztesége volt az ellenségnek. A' Svékusok közül, ebben a' kis tsatázásban egy tiszt holt meg, 10 tiszt kapott sebet, 300 közember hullott el és sebesített meg. Marsal Gróf *Stedingk* maga is a' híd előtt való földvárban akart hálni, és tsak a' Korona Hertzeg unszólo kerésére tett le ezen szándékáról.

A' Generál *Tettenborn* hadi munkáságának előmozdítására küldetett portázó hadi népnek vezére *Marwitz* Obristlajtnant Braunschweigba bényomult, 's ott egy Oberstert, és 400 tisztet 's közembert ejtett fogságra az ellenség közzül.

Orosz Generál Gr. *Woronzoff* tudósítást vévén arról, hogy az ellenség *Cöthen* ellen igyekezzen menni, *Obsesko*ff és *Löwenstern* Kapitányokat egy Kozák osztállyal eleikbe küldötte, a' kik három Lengyei Uhlánus sereget megtámadván, azokat megverték, megfutamtatták, széllyel szórták, 's azoknak vezérjeket 40 emberrel együtt elfogták.

Napoleon Császárnak Frantzia országgal való egyességét, és a' Fr. Kórmányszékkal való közösülését, 's levelezését annyira megakadályoztatták a' szövetséges seregeknek portázó seregei, hogy kéntelen az onnan Német országba jövő terhes szekereket egész osztályokkal kísértetni, 's ugyan erre nézve sok és nagy szükséget szenved a' Frantzia armáda mind az eleségre, mind a' szükséges hadi szerszámokra nézve. E' miatt sok ember is szökik el a' Fr. armádától, és ritka nap telik el, hogy 30 's 40 ember által ne menne a' szövetséges armádához, kiváltképen az Austriai és Prosszus hadi seregekhez.

Bernburgból az Anhalti Hertzegségnek fő városából illy hadi tudósítás küldetett a' Svécziái Korona Hertzeghez September 19-ik napján. Ezen hólnap 16-ik napját követett éjjel a' Gróf *Woronzoff* Generális Adjutánsa *Jacobson*, 50 Urali Kozákokkal *Acken* mellett, a' Magdeburgi Hertzegségben, Zerbsthez két mértföldre az Albis folyóvízen által úsztatván, egynéhány strázsákat hagyott azon városba és körülötte, a' többivel pedig Septemb. 17-dik éjtzakáján *Ascherslebenbe* a' Halberstaeti Hertzegségnek egyik nevezetes városába, 's onnan gyorsan Hálába ment, 's ott éjjeli 12 órakor 2000 Frantziákat Kommandánsokkal együtt rabságra ejtett, azokat *Ackenbe* kísértette, maga pedig *Dorchwitzbe* ment, 's ott vígyázatra állott ki. — Delután két órakor lárma támadván az eránt, hogy

2200 főből álló lovas és gyalog Frantziák siessenek Bernburg felé, azonnal ő is, tudniillik *Jacobson* két Ánglus szolgálatban lévő tisztel eleikbe ment az ellenségnek, azt Bernburgig űzte, azt egész éjjel nyuhatatlankodtatta, a' békövetkezett éjjel sok tüzet rakatott az erdőben, 's ezen hadi fortélyá által azt mivelte, hogy az ellenség éjféli után két órakor, nagy sietséggel minden dobszó nélkül Bernburgot oda hagyta, és az ott lévő tábori magaznumokat öszve nem ronthatta.

A' Berlini tudósítások szerint, Sept. 28-ik napjától fogva, sok épület megégett Wittenbergában, a' hol a' Congrési rakéták nagy pusztításokat tesznek. Ezek a' gonosz hadi eszközök a' Gördeni erdő mellett történt verékedésben nagyon segítették a' szövetséges hadi seregeket, 's ezek eszközölték a' győzedelmet. Azok mindent megemésztének a' hova esnek, és mivel szurkos materiával vannak elegyítve, óltani sem lehet. *Rose*, *Leon*, és *Harris* Ánglus artilléria kapitányok igazgatták ezeket a' rakétákat.

Orosz Birodalom.

A' Pétersburgi közönséges újság levelek szerint, a' Fels. Orosz Császárnak *I. Sándornak* neve napja, a' múlt September 11-ik napján meg innepeltetett, mellynek környülállásos leírását a' jövő posta napon fogjuk érd. Olvasóinkal közleni.

A^o Bétsi Cursus Okt. 6-ik napján: — 100 Forint Conventzióspénz, 173 $\frac{7}{8}$ Forint Váltószedulában. — Egy Császár arany 8 forint és 12 $\frac{3}{4}$ krajtzár.

Honnyi Levelek, Tudósítások, és Egyebek.

Nro. 18.

A' Magyar Kurir 30-dik darabjához.

Magyar Ország.

Ungvárról September 20-ik napján, 1813-ik esztendőben. Nállunk is az ezen elkezdődött háborúnak szerentsés kimene- teléért elkezdődtek az áhétatos könyörgé- sek. Ugyan is e' folyóhólnap 12-dik nap- ján, reggeli 9 órakor, az itt lakozó Mun- kátsi Püspökség és Káptalanbéli Prépost, Generális Vicaritis és felszentelt Püspök Bradáts Mihály Ur Eő Nagysága, a' Püs- pökség templomában maga tartotta, 's szol- gálta a' szertartásos liturgiát, nagy, a' parochiális templomokból is ide hívatta- tott, és egybegyülekezett sokaságnak buz- gó jelenlétében. — Az Evangélium után ezen alkalmatossághoz készítettett rövid, de igen gyökeres és velős beszédet tartott Semináriumbéli tudományok Praefektusa Tisztelendő *Cserky Mihály* Ur. Ezen áhe- tatosság egész 12 óráig tartott, mely Fel- séges rendelések szerént, az egész hábo- rúnak ideje alatt, nem tsak itten helyben, hanem az egész Püspöségben, minden Szentegyházban folytatódni fog.

Az időjárása nállunk is igen kedvet- len, majd minden nap essős, és így a' me- zej munkát felette hátráltatja. Az egész nyáron nem vólt olly meleg hetünk, hogy tsak valaki a' folyóvízben megfürdeni kí- vánkzott vólna. — Egyéb eránt az aratás jó vólt, tsak hogy a' bikkes erdők körül lévő helységekben az egerek majd minden veteményt elpusztítottak; az őszi vetések- nek sok helyeken tsak a' szalmaszára ál- lott fel a' szántóföldekenn. — Tsudállatos dolog, hogy valahányszor a' bikmakk meg- szaporodik, mint a' múlt esztendőben tör-

tént vala, mind annyiszor az egerek is azon a' tájon meg szaporodnak. Már most, a' mint hallani, a' szöllőhöz is hozá fogott ez a' veszedelmes féreg.

A' mi Nemes Ungh Megyénk fél es- kadron könnyű szerű lovas sereget állított ki, és minden hadi szerszámmal felkészít- tette, melly a' leg első parantsolatra kész oda menni, a' hova rendeltetik. A' ne- mes seregnek Iustrája is már megtétezt.

Kegyelmesen uralkodó Fels. Királyunk Brandeisi fő hadi szállásán léteben, Eő Tisztelendő *Tarkovics Gergely* Munkácsi Kánonok Urat, a' ki eddig, mint Pesti Universitas Könyvnyomtató műhelyénél lé- vő könyv vizsgáló (Censorlibrorum) Budán lakozott vala, fenn tisztelt *Bradáts* Ur Eő Nagysága helyébe, Eperjesi Vicariusnak kinevezni méltóztatott.

~~~~~

Még most is egy néhány szomorú tu- dósításokat vettünk azon Magyar Hazánk Vármegyéiből, a' mellyekben a' múlt Au- gustusi rettentő vízáradás sok helységeket elpusztított, sok ezer embert, és barmot a' víz örvényébe temetett. — Ezek közt a' tudósítások közt leg nevezetesebbnek tartjuk azt, mellyet Tek. Szepes Vármegyé- nek Kis-Lomnitz nevű helységtől vet- tünk, melly következőképen adatik elő: A' múlt Kis Asszony havának 24-ik napja a' Kis-Lomnitzi taipra esett Kösség- re nézve, igen nagy felelemnek és jaiga- tásnak napja vala. Még az ő őseik is meg- borzadtak, midőn Bertalan napjára emlé- keztek, arra a' napra, melly reájok né ve igen emlékeztetes és elfelejthetetlen nap

volt. Mivel, a' mint azon helység krónikájában fel van jegyezve, azon a' napon, mintegy 100 esztendővel ennekelőtte, olly nagy özönvíz borította el azon helységet, hogy annak leg nagyobb részét, tornyával együtt a' dühösködő habok elragadták. — Hasonló félelmes vízáradások voltak 1768-ik esztendőben *Bertalan* napján, midőn egy sebes jégessővel elegyes kegyetlen forgószél a' templom tornyát ismét félig le-törte 's le szakasztotta. Azon idő pontyától fogva csak nem minden esztendőben *Bertalan* napján, hasonló veszedelem fenyegette a' Kis Lomnitzi derék lakosokat, és noha azon idő forgása alatt sem a' forgó szelek, sem a' villámlások és menydörgések, sem a' jégessők, sem a' vízáradások rendkívül való károkat nem okoztak; mindazáltal még is minden esztendőben *Bertalan* napján felette nagy félelem fogta el a' lakosok szívét, a' kik az el múlt időben a' *Bertalan* napján történt szerentsétlenségekről, őseiknek közrölkézre adatott tanítasaikból emlékeztenek vala. Melyre nézve *Bertalan* napja előtt való este minden lakos reszketett, ha az *Igla* nagy, és a' *Tiw-nitz*, *Petersburg*, és *Josberg* nevezetű apróbb hegyeket sűrű felhőkkel körülvetve lenni látta. Mindazáltal még is senki sem reménlette közzülök, hogy illy rendkívül való vízáradást lásson valaha. Azomban, midőn egész tsendességbe nyugottak volna, akkor verte fel őket álmokból a' szörnyű essőzúgása, melly kéttzer 24 óráig tartott minden szünet nélkül, és minden álmából felveretett ember a' helységen keresztül folyó tsekély, de ekkor igen nagyra nevededett Lomnitza patakhoz futott, mellynek vizei minden szempillantásban nagyobra nagyobra nevededvén, mindent, a' mit előtől talált magával elragadt, 's telhetetlen torkával elnyelt. A' haboknak zúgása rettenő volt, a' levegőbe támadt halhatatlan forgószél dühösködött, és nagy hidegetszűlt; a' szörnyű árvíz min-

den hidakat, malmokat, paraszt házakat, tsűröket, agyagból tsinált tárházakat, a' mellyekben tudniillik a' szegény ember minden vagyonkáját tartani szokta, elpusztított, az Evangelikusoknak oskolájokat, a' tornyot, a' plebániát elrontotta, sőt még a' fundamentomát is ki mosta; röviden mondván, azt a' félelmet, veszedelmet, mellyet ez a' halhatatlan, és Deucalion idejéhez illő özönvíz szűlt, száz nyelv sem tudná kibeszélleni elegendőképen.

A' múlt September hólnapnak első harmad részében volt rendkívül és gyakorta való 's tartós essőzések Magyar Hazánk más felső részeiben is nagy félelmet okoztak, mindazáltal, ha szinte a' Wág és más folyóvizek, sőt még a' Duna folyóvize is a' magok váluikból kimentek, mindazáltal még sem nevedtek annyira mint Augustus utolsó negyed részében, 's nem is tettek annyi kárt mint a' *Bertalan* napi özönvíz. Mindazáltal az is igen nevezetes természeti tünemény volt, melly azon hólnapban Sáros Vármegyében történt vala, és a' melly azon Megyéből jött tudósításokban következő módon adatik elő:

„Nállunk, *úgymond*, irtóztató természeti változások történtek: a' föld gyomrában lévő vizek a' leg nagyobb hegyeknek tetején nyitottak magoknak útát. — *Berezvitzben* a' *Cserna-Kurp* nevű igen magas hegynek teteje egy kevés földindulás után megrepedvén, abból igen sok víz okádódott ki nagy magasságra; a' föld alatt lévő kútfejek megnyitván, egy ember vastagságú patakokat bocsátottak ki magokból, mellyek a' hegyekről nagy sebességgel lerohanván, mindent, a' mit előbától találtak, magokkal elragattak, és a' szegény lakosok, minden vagyonuktól megfosztván, hajlékaiknak ablakaikon másztak ki, 's akképen menthették meg életüket a' veszedelemtől. A' múlt September 3-ik napját

követett éjjel *Berzevitze*, *Torrissa*, *Lip-
pián*, *Tseiveneiza*, és *Irvian* helységek
egészlen elpusztítottak. *Torrissában*, a'
mint már ennekelőtte is megírtuk, a' Gr.
Szirmay magas dombon állott, és magas
kőfallal kerített kastélyát is úgy elhorta a'
Bertalan napi nagy özön, hogy allig lehet
annak csak a' helyét is látni. A' familiai
kriptában holt testekét olly messze horta,
hogy csak imitt amott találtnak fel azok
egyenként.

Az itt előszámlált rendkívül való tüne-
mények annyival szembétünőbbek, hogy
azokhoz hasonlók, a' föld golyóbisá-
nak azon fele részén, melly régi világnak
neveztetik, ritkán történtek, és az új világ-
nak, az az, Ámérikanak is csak déli részé-
ben szoktak megesni. — Amaz igen híres
tudós utazónak *Humbold Sándornak*, már
a' Tudósoknak kezekén forgó munkájában
azt olvassuk, hogy a' Spanyol Monarkiahoz
tartozó Ámérikában fekvő igen magas, és
a' Magellanumi szoros tengertől a' Quixos
tartományáig ezer mértföldnél tovább ki-
nyúló Andesi hideg, és télen nyáron mély
hóval fedett lántzhegyek [*Cordillera de
los Andes*, *Catenaes Andium*] 20, töbnire
vizet okádó hegyekből állanak, mellyek
sok havat és essővizet szíván bé gyomrokba
gyakorta, 's kiváltképen a' hosszas essözé-
sek után pesgésbe esnek, és a' föld meg-
rendülésével, 's nagy harsogással irtóztató
sok vizet és iszapos pépet okádnak ki ma-
gokból, a' mellyekben termelt halakat az
ott lakó emberek *Prennadillas*-oknak, *Lin-
neus* pedig a' föld alatt lévő eredetekre
nézve *Pimelodus Cyclopus*-oknak neve-
zett, az iszapos pépet a' lakosok *Moya*-nak
hívják. — Ez az Andesi hegyeknek Vulká-
nusaiból kihányt víz és pép, a' midőn fel-
fórranak, minden körülbelől fekvő váro-
sokat, embereket, és barmokat elpusztít-
nak. — Azoknak az Andesi tartományok-
nak nagy szerentséjekre szolgál az, hogy
igen ritkán esnek illy özönök, kiváltké-

pen azért, mivel igen ritkán vannak azok-
ban hosszas essözések, sőt néhány tartomá-
nyokban, p. o. *Péruban* 10 esztendeig sem
esik egyszer az esső; de ha megindúlnak
az essözések, annyira meg nevednek a'
vízi vulkánusokból kiokádott vizek, hogy
azoktól sem ember, sem más állatok meg-
nem menekedhetnek. Illy szerentsétlen-
ség történt vala 1691-dik esztendőben Pe-
ruviának *Quitoi* tartományában, a' midőn
az *Imbubaru* folyóviz *Ibarra* városát és az
egész környéket vízzel, *Moyával*, az az,
iszapos péppel, és *Prennadillasokkal* avagy
föld alatt termelt halakkal béborította, és
elpusztította. — Hasonló szerentsétlenség
történt, a' föld kerekiségén leg magasabb
hegynek a' *Chimborazonak* szomszédtsága-
ban a' *Curgmirazo* hegygyel, melly 1698-
dik esztendőben, Julius 19-ik napját kö-
vetett éjjel le dőlván, az abban volt víz és
iszapos pép 18 □ mértföldet egészlen elbo-
rított, 's annyi embert meg ölt, hogy azok-
nak holt testeiket *Tacunga* és *Hamboro*
városaikban szörnyű nagy gödrökben kel-
lett eltemetni. — Illy szerentsétlenség tör-
tént 1751-ik esztendőben a' Mexikoi tarto-
mányban is, a' hol *St. Jago di Gvatimá-
la* városát a' nagy árvíz elborítván annak
minden lakosit eltemette. — Illy szörnyű
változás történt 1787-ik esztendőben a' Qui-
tói tartományban, a' hol a' *Riobomba*
hegyből kirohant víz és iszapos pép sok fa-
lu helységeket és 40000 embert temetett
el.

Nem csak Magyar Hazánkban, hanem
a' Berliini tudósításunk szerént napnyúgoti
Prussziában is nagy vízáradások voltak a'
múlt nyáron, egy olly időpontjában, melly-
ben nem áradni, hanem inkább fogyni
szoktak a' folyovizek. A' *Weixel* vagy
Wistula folyóviz, melly Sléziának és Felső-
Magyar Országának határai mellett a' Kar-
patus hegyekben fakadt ki, még Julius
kezdetében is nagyon meg áradt, és ki is ön-
tött, de csak hamar vissza ment a' maga

válójába; ellenben September 2-ik és 3-ik napjain feléte meg nevedvén azon tartománynak alacsonyabb részét egészen béborította, sok helyenn a' töltéseit elszaggatta, és 10 mértföld messzeségre a' száraz földet béborította, a' föld termését öszve rontotta, a' széna termő réteket és szántóföldeket úgy öszve rongálta; hogy azoknak egynéhány esztendeig hasznokat venni nem lehet. A' mint a' Berlini tudósítások tartják, 162 faluhelységeket borított el ennek a' nevezetes folyóvíznek özöne, a' melytől okoztatott kárt megbetsúltni nem lehet. Mivel sok helyen elrontotta a' töltéseket, félő, hogy a' jövő tavaszkor meg induló jég újabb 's nagyobb szerentsétlenséget ne okozzon.

Egy levelező barátom azt a' kérdést terjesztette előmbe, mellyik elementum legyen ártalmasabb az emberekre és állatokra nézve, a' *Tűz* é, vagy a' *Víz*? Bizonyos értelemben vévén mind a' kettő hasznos is káros is, de tsekély ítéletem szerént, károsabb a' víz a' tűznél. A' tűz elől az ép és egészséges ember elfuthat, és ha vagyonát el veszti is, de életét meg mentheti. Ellenben a' víztől, kiváltképen ha hirtelen megáradnak a' folyóvizek és patakok senki meg nem menekedhetik, mindent elragad magával. A' tűz csak némelly házakat és helységeket emészt meg; a' víz pedig sok helységeket béborít, 's azoknak lakosait megfojtya. A' tüzet vízzel meg lehet oltani, de az árvíznek senki eleit nem veheti. A' tűz csak az épületeket emésztheti meg, de annak földje meg marad, a' víz ellenben a' földet is úgy elszokta rontani, hogy annak sok esztendőig senki hasznát nem veheti. A' szántóföldeken és réteken esett tűz azokat meg kövéríti, az árvíz pedig annyira béborítja mély homokkal és iszappal, hogy azok egyátalában haszonvétel nélkül valók lesznek. — Végtére nem olvasunk olly példát, hogy a' tűz (kivéven a' tűzokádó hegyek mellett lé-

vő helységeket) egész tartományokat el borított volna; ellenben az árvíz K. Sz. előtt 1500 esztendővel *Deucalion* Thessaliai Király idejében az egész Görög Országot el borította, és csak ő 's az ő felesége maradtak életben.

Megvallom, hogy valahányszor a' Dúnának szállásom előtt folyó ágát szemlélem, és a' szüntelen való eszözések miatt nem apadni, hanem inkább áradni tapasztalom, és a' külföldi újság levelekben is azt olvasom, hogy ebben az esztendőben sok országokban nagy vízáradások voltak, és mindenütt sok kárt tettek, mind annyiszor eszembe jut a' *Deucalioni* özönvíz. Tavasztól fogva csak két hétre sem tudok emlékezni, mellyben tiszta, meleg, és száraz idő lett volna, melly valamint a' föld termésének és kerti veteményeknek, úgy a' szőlőhegyek gyümöltseinek is ártalmára volt. Még most is hasonló az idő járása, éjelenként rakva van az ég kárpitja tsillagokkal, viradtakor pedig hull a' sűrű eső, melly miatt szaporodnak az őszi nyavalyák, a' negyednapi hideg, a' hasmenés, a' rothasztó hideg, az idegek nyavalyája (*febris nervosa*), a' rheumatismus, 's több e' felék, és sok embert küldenek a' más világra.

~~~~~

Budáról írják September 30-dik napján, hogy ottan sok Frantzia hadi foglyok mentenek keresztül. Mindnyájan Cseh Országból jöttek, és Magyar Ország alsóbb részeire küldtetnek rabságra. Hadi tiszték 12-ten voltak köztök, ezek közt Fr. Generál *Haxo* is a' Generál Stabtól, a' ki a' múlt Augustus 30-dik napján, Cseh Ország Elnogeni Kerületének Culma nevű városában a' Generál *Vandamme* corpusával együtt esett fogságra. Azon elfogatott Fr. seregnék egyéb osztályai szakaszonként vitetnek rabságra.

~~~~~